

Jaargang 32

maart 2017

nummer 88

Groeninga

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

COLOFON INHOUDSOPGAVE

Colofon

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
M. L. Hintzbergen

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

Drukkerij C. Weis

Redactieadres (a.i.) :

H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
meulen1@xs4all.nl

Afbeelding omslag: Nieuwe Kerk

foto: Tom van der Meulen

Kopijdatum

nummer 89:
1 mei 2017

Kopij aanleveren in Word,
foto's:
JPEG, Tiff of EPS

Inhoudsopgave:

Tom van der Meulen <i>Van de voorzitter</i>	3
Koos Meisner <i>De omgevingswet komt er aan</i>	4
Jan Giezen <i>Het Vrienden van de stad Manifest</i>	5
Tom van der Meulen <i>Eric Bos (GCC): "Zie de binnenstad als één warenhuis"</i>	7
Pieter Bootsma <i>Een nieuw bestemmingsplan voor het gebied van het Hoofdstation</i>	9
Pieter Bootsma <i>Wonen in Groningen</i>	11
Tineke Vooyo <i>Zienswijze van het PCEG betreffende het bestemmingsplan Herziening regels wonen</i>	12
Pieter Bootsma <i>Paul Meurs "Je moet samen op zoek naar wat in de stad kwaliteit kan ondersteunen".</i>	14
Koos Meisner <i>De Bewonersorganisatie Beijum</i>	16
Tom van der Meulen <i>Hervonden stad 2016</i>	18
Activiteitenagenda	18
Groningana	19

Van de voorzitter

Groningen is niet de meest onbekende stad in Nederland, denk je als Groninger. In mijn vorig leven vernam ik dat Groningen ook bij internationale bezoekers een bekende stad in Nederland was, want op het piepkleine kaartje dat je in vliegtuigen aantreft om vluchtroutes te volgen is op de speldeknoop Nederland naast Amsterdam alleen plaats voor Groningen. Wat geeft het dan een bevrijdend gevoel wanneer op 29

te geven dat bij het indrukken van een knop, het schuiven langs een contact of anderszins een exposé geeft van het kunstwerk dat zich daar bevindt. Gevolg is dat mensen met zo'n apparaat zich voor het kunstwerk verdringen om maar niets te missen van wat uit het apparaat komt, terwijl zij die zich niet laten leiden door een voorgeprogrammeerde toelichting zich noodgedwongen op de achtergrond

zich realiseert dat een lange wand niet echt een bijdrage aan de kwaliteit van de oostwand betekent. Tenslotte wist ook Rem Koolhaas zijn 'De Rotterdam' te geleden met verschillende volumes. Maar realiseert u zich ook de merkwaardige spanning tussen het oordeel van een 'vakjury' en een publieksvoorkeur? De vakjury weet van een programma van eisen, bedenkt eventueel ook dat dit programma meer of juist minder toepasbaar is op de betreffende plek, maar 'het publiek' wordt gevraagd 'voor de vuist weg' een oordeel te vellen. Enerzijds getuigt dit van een vast vertrouwen in het oordeel van het niet ingevoerde publiek, aan de andere kant is er het ongemakkelijke gevoel dat 'het publiek' niet moet worden lastiggevallen met technische details – terwijl bij sommigen wel degelijk de expertise aanwezig is. Met andere woorden: wat is de ratio achter dit

Variaties op een thema

november 2016, tien minuten voor het radiojournaal van 18.00 uur, bij de filemeldingen wordt meegedeeld dat op de A7 tussen Heerenveen en de Duitse grens tussen Hoogkerk en Foxhol een file staat. Eindelijk een niet-Groningen-centrisch wereldbeeld!

Dat brengt me op de spanning tussen detail en overzicht. Was u ook op de Alma Tadema tentoonstelling in Leeuwarden? Musea denken tegenwoordig bezoekers een plezier te doen door ze een apparaat mee

moeten houden. De zegen van de moderne techniek. Met verlies van mogelijkheden om zelf iets te ontdekken aan het kunstwerk. Maar met de winst iedereen in de weg te staan!

Nog een variatie op dit thema: focus of tunnelvisie? De bouwdrift aan en achter de Grote Markt begint zich behoorlijk te manifesteren. Het Forumgebouw krijgt hoogte. Het te bouwen hoekpand Grote Markt-Poelestraat, Merckx van Powerhouse Company, de zoveelste accommodatie voor horeca, kreeg zowel van publiekszijde als van de zijde der deskundigen de voorkeur. Met als motivering: dat het uitsteeg boven het beeldkwaliteitsplan. Dat laatste mag een bevrijding heten. Het vigerende beeldkwaliteitsplan van Thomas Müller is naar zijn schaal een monster dat getemd moet worden door verticale geleiding. Dat behoeft niet per se door verschillende architecten aan te trekken voor de bouw van het ene hotel; het kan ook dat een architect

soort populisme en waarom laten mensen zich daarvoor elke keer weer gebruiken?

Nog een voorbeeld van spanning tussen deel en geheel: in de nieuwe Omgevingswet, zoals die in het interview van Koos Meisner met Ronald Klaassen wordt uiteengezet, lijkt het er op dat waar de traditionele ruimtelijke ordening uitging van een plan met mogelijkheden tot flexibiliteit de nieuwe norm is: flexibiliteit met eventueel referentie naar meeromvattende gehelen. Dat is niet een donderslag bij heldere hemel maar een ontwikkeling die al decennia aan de gang is: van vrijstellings- en wijzigingsbevoegdheden via artikel 19 en de zelfstandige projectprocedure naar de Omgevingswet. Kortom, het besef van de betrekkelijkheid van ideeën over 'goede ruimtelijke ordening' heeft uiteindelijk geleid tot het niet meer stellen van de vraag wat 'goede ruimtelijke ordening' precies inhoudt. De inhoudelijke discipline vervluchtigt tot jurisprudentie. Daar zou Trump wel raad mee weten!

De Omgevingswet komt er aan

Regelmatig valt in onze bestuursvergadering het woord "Omgevingswet". Veel zaken die nu afzonderlijk in allerlei voorschriften zijn geregeld zullen aanstonds in één regiem worden opgenomen waarbij de gemeente de kans heeft de zaken veel globaler dan nu het geval is vast te leggen. De bestemmingsplannen bijvoorbeeld die rechten en plichten van gemeente en burger bij de inrichting van de stad vastleggen gaan verdwijnen. Ik vraag Ronald Klaassen die zich bij de gemeente Groningen bezig houdt met de omgevingswet naar de stand van zaken bij de gemeente en naar de gevolgen.

Klaassen is geboren in 1974 te Nieuwe Schans en groeit op te Delfzijl in de tijd dat de havenstad nog een sterke economische groei kent. Hij volgt de beleidsontwikkelingen in Delfzijl rond de krimp van nu nog steeds. Aanvankelijk wil Klaassen geschiedenis studeren maar bij nader inzien lijkt hem de studie geografie gevarieerder. Hij is wel altijd geïnteresseerd gebleven in de historische ontwikkelingen van de stad en is ook geïnteresseerd in wat de Vrienden graag willen bevorderen: dat er plekgelukkig gebouwd wordt.

Loopbaan

Na zijn studie geografie en

planologie aan de RUG krijgt hij zijn eerste serieuze baan bij een detacheringsbureau om klussen ondermeer op het terrein van de ruimtelijke ordening bij gemeenten uit te voeren. Zo komt hij in aanraking met de gemeente Ten Boer en krijgt daar uiteindelijk een vaste baan. Vervolgens verkast hij naar het befaamde RO/EZ van de gemeente Groningen. Daar houdt hij zich bezig met de studentenhuisvesting in de periode dat de gemeente de wildgroei probeert te beteugelen met behulp van de bekende 15% norm. Naderhand zal het accent in het beleid meer komen te liggen op het ontwikkelen van alternatieven voor de studentenhuisvesting. Zo is het project *Bouw Jong* ontstaan met allerlei bouwprojecten voor jongeren, bijvoorbeeld op het CIBOGA-terrein.

Klaassen werkt tegenwoordig bij de *integrale beleidsafdeling* waar hij te maken krijgt met de ruimtelijke dimensie van het economische beleid met thema's als de toekomst van de winkelcentra in Groningen, het aantal winkels in de stad, gebiedsontwikkeling zoals rond de IKEA en met de nieuwe binnenstadsvisie.

De nieuwe omgevingswet.

Vanaf het begin zal de *integrale beleidsafdeling* zich bezig

houden met de invoering in de stad van de nieuwe omgevingswet. Inmiddels is de wet de Tweede Kamer gepasseerd en aldaar Kamerbreed aangenomen. De verschillende wetten die te maken hebben met de ruimtelijke inrichting in ons land blijken tot een gebrekkige afstemming te leiden en tot veel te lange procedures. Daar zal de nieuwe omgevingswet een oplossing voor moeten bieden. En voor het probleem dat de burger bij de huidige wetgeving vaak niet weet bij welk loket hij terecht moet: bestemmingsplan, groenvoorziening, monumentenwet, er is steeds sprake van aparte procedures en aparte loketten. Een ander oogmerk van de omgevingswet betreft de deregulering. De nieuwe wet schetst kaders voor ruimtelijke ontwikkeling en geen exact uitgewerkte invulling van de ruimte zoals nu het geval is bij de bestemmingsplannen.

Wat betekent de nieuwe wet voor de stad.

Klaassen noemt het gebrek aan afstemming vooral een landelijk probleem. Volgens hem doet Groningen het beter. Hij ziet in de nieuwe wet voor de stad minder voordelen dan bijvoorbeeld voor de steden in de Randstad.

Wat hij voor alle gemeenten een voordeel vindt is dat ze

dankzij de nieuwe wet geen aparte sectorale plannen meer hoeven te maken. De sectoren *economie*, *ruimtelijke ordening* en *duurzaamheid* zullen hun plannen vanaf het begin op elkaar moeten afstemmen. Het opzetten van deze *holistische* benadering betekent wel een gigantische klus. De gemeente Groningen is groot en heeft vele beleidsinstanties op verschillende locaties. Hoe breng je dat allemaal bij elkaar. Momenteel is men bezig te inventariseren wat er eigenlijk allemaal aanwezig is op het gebied van de fysieke leefomgeving in de gemeente. Klaassen beschouwt dat als een positief effect van de nieuwe wet. Maar tegelijk zie je dat allerlei sectoren hun eigen belang proberen veilig te stellen door nog snel een plan voor de eigen sector te upgraden om straks bij de integratie van de plannen tot het omgevings-

plan zo sterk mogelijk te staan. Als voorbeeld noemt Klaassen de nieuwe erfgoednota waar de gemeente weliswaar aan toe is maar waardoor erfgoed opeens wel heel belangrijk wordt gemaakt.

In de gemeente is verder discussie over de vraag in hoeverre de gemeente strikte dan wel ruimtegevendende regels zal hanteren. De nieuwe wet geeft de gemeenteraad hierbij zogenaamde *bestuurlijke afwegingsruimte*. Klaassen verwacht dat in de binnenstad een strenger regiem zal gaan gelden dan in het gebied daarbuiten.

Groningen kent ongeveer een honderdtal bestemmingsplannen die moeten worden ingepast in het nieuwe omgevingsplan. Voor deze inpassing geldt een overgangperiode. Bestemmingsplannen leggen ook in juridische zin het gebruik van de ruimte vast voor een periode van in begin-

sel tien jaar. De gemeenteraad dient de bestemmingsplannen goed te keuren en de inwoners hebben recht van inspraak. Het omgevingsplan daarentegen legt slechts kaders vast. De daadwerkelijke invulling van de fysieke omgeving kan binnen die kaders eigenlijk voortdurend veranderen zonder dat de gemeenteraad daarover een besluit hoeft te nemen en zonder dat de burger inspraak heeft. De rol van de gemeenteraad en van de insprekende burger is met name aan de orde als de speelruimte in het omgevingsplan wordt bepaald bij de vaststelling van het omgevingsplan. Ontwikkelingen binnen de vastgestelde speelruimte geschieden zonder tussenkomst van gemeenteraad of insprekende burger. Wat de juridische kracht is van een omgevingsplan dat voortdurend wordt bijgesteld is Klaassen nog niet duidelijk.

JAN H.F. GIEZEN

Het Vrienden van de Stad Manifest

In zijn architectuurmanifest ontwaart Jeroen de Willigen een aantal 'frustrerende' tendensen. Hij constateert bij architecten een gemakzucht: "Projecten worden onbeholpen in de context gesitueerd, geven blijk van verbeeldingsloosheid, hebben een inwisselbaar en veelal uitgesproken tijdelijk ka-

rakter, met schrale ruimtes en de 'verkartonisering' van Groningen tot gevolg ... Het publieke karakter van de architectuur lijkt een individualistisch vormenspel geworden, de karakteristieke, duizend jaar stedelijke ontwikkeling van Groningen onwaardig" Het lijkt of hier de stadsbouw-

meester de taal van de Vrienden van de Stad spreekt. De Stichting Vrienden van de Stad Groningen werd in 1984 door architect Piet de Vrieze opgericht met als doel 'tegengas te geven aan het ongebreidelde, ongenueanceerde en vaak ongemotiveerde vooruitgangdenken in onze mooie stad'. Je kunt zeggen dat de oprichting toen 'voort kwam uit een begeestering voor de stad, uit oprechte interesse voor de opgaven van de stad, uit nieuwsgierigheid naar de stad, uit de zoektocht naar de specifieke betekenis van deze stad; kortom, uit liefde voor de stad

Groningen', waartoe Het Architectuurmanifest nu ook weer oproept.

Ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van de Vrienden is er een jubileumboek uitgegeven met de titel: Plekgebonden bouwen in de binnenstad van Groningen.

Je kunt dat boek het Manifest van de Vrienden van de stad Groningen noemen.

ontwerper uit te dagen tot het zoeken van plekgebonden oplossingen.

Het architectuurmanifest noemt het zo: "De stad zelf biedt de beste informatie, kennis en ervaring die de ontwikkeling van de architectuur kunnen begeleiden. Zodra we de wisselwerking tussen de architectuur en de stad omarmen, ontdekken we dat we met onze ontwerpen plekken creëren, meewerken aan de vorming van het collectieve, fysieke geheugen van de

modernistische gebouwen en klassieke monumenten uitgebreid met modernistische uitbouwen", schrijft Jan de Boer in 'De stad is van iedereen', ArchitectuurNL - 2010. In de impasse tussen modernisme en traditionalisme zijn veel architecten op zoek naar een nieuwe vorm van architectuur, ook wel 'slow design' genoemd. Bij deze nieuwe vorm van architectuur gaat het om verbanden tussen nieuw en oud, terugkeer naar de stedenbouwkundige principes van de mid-

Een derde reactie op De Willigens manifest.

Eerdere reacties stonden in het decembernummer van het Vriendenbulletin

Vanaf de oprichting kijken de Vrienden kritisch naar alle ruimtelijke plannen van de gemeente. In hun beoordeling benadrukken ze steeds dat het beleid van de gemeente gericht hoort te zijn op verantwoord beheer en behoud van waardevol cultuurhistorisch erfgoed, maar dat het ook van groot belang is om nieuwe bouwgeschiedenis te maken.

De Vrienden van de Stad staan een plekgebonden wijze van bouwen voor. Van architecten mag gevraagd worden dat alvorens ze een ontwerp maken zich eerst verdiepen in wat de fysische- en cultuurhistorische kenmerken zijn van de plek, het DNA van de plek. Plekgebonden ontwerpen ontstaan door het behouden en integreren van plaatselijke cultuurhistorische kwaliteiten, die vaak in een lang proces van verandering zijn ontstaan en die geleid hebben tot herkenbaarheid en plaatselijke identiteit. Elke plek dient een

stad en vormgeven aan een tastbare stedelijke structuur." Mooier hadden de Vrienden het niet kunnen zeggen.

De architectuur van de toekomst.

Het afgelopen jaar werd architect Koen van Velsen gelauwerd met de titel Architect van het jaar. Hij had dat mede te danken aan het nieuwe station in Breda.

Het afgelopen jaar waren de juryleden opvallend eensgezind in hun keuze voor architectuur waarin klassieke elementen als compositie, textuur en materiaal centraal staan. Ook prijzen ze architecten die zich profileren als 'probleemoplossers', maar voortbouwen op tradities en de bestaande omgeving, aldus Kirsten Hannema in de Volkskrant van 16 december 2016.

Door het lang gehanteerde taboe op historiserend bouwen zijn in veel historische binnensteden plekken opgevuld met

deleeuwse stad, compacte stad, functiemenging, diversiteit in schaal en typologieën, zorgvuldige overgang tussen publiek en privaat. Architecten van deze nieuwe stroming vertellen een verhaal dat herkenbaar is, een historische basis heeft en op een subtiele manier vernieuwend is. Zo geven ze betekenis aan de gebouwde omgeving die interessant en herkenbaar is, zowel voor de deskundige als voor de bewoner en consument.

Met de benoeming van Koen van Velsen tot Architect van het jaar is de toekomst, wat de Vrienden betreft, aan deze verhalende architectuur. Als dit ook het doel is van het Architectuurmanifest van Jeroen de Willegan, dan gaat Groningen weer de architectuurstad van de toekomst worden.

Jan Giezen, architect, is adviseur Vrienden van de Stad Groningen

Eric Bos (GCC): Zie de binnenstad als één warenhuis

Eric Bos

In maart 2015 stuurt minister Kamp een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de zogenaamde *retailagenda*. Belangrijk punt van zorg is het overschot aan winkelvloeroppervlakte. Tussen 2004 en 2013 is het aantal m² (non-food) met 13 % toegenomen, terwijl de omzet in de winkels met 7 % is gedaald. Hierdoor is er een overschot aan winkelvloeroppervlakte ontstaan van 30 % en staat 7,5 % leeg. Ruim een jaar later, oktober 2016, richt de minister opnieuw een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Hierin is sprake van een omzetsdaling tussen 2004 en 2015 van 8 %, terwijl het aantal m² is toegenomen met 11 %. Dit resulteert in een overcapaciteit van 20% van het winkelvloeroppervlak. Bij gebrek aan nadere specificatie mag aangenomen worden dat het hier cijfers van food en non-food *samen* betreft. Genoeg aanleiding om eens een gesprek aan te gaan met Eric Bos, voorzitter van de Groningen City Club, onder andere over de vraag hoe deze cijfers zich in de stad Groningen manifesteren.

De GCC

Eric Bos was tot eind 2015 filiaalmanager van de V&D vestiging in Groningen. Daarvoor had hij deze functie in Leeuwarden en Assen. Sinds medio 2016 is hij voorzitter van de GCC, na voordien vicevoorzitter te zijn geweest. Naast zijn voorzitterschap van de GCC heeft hij een adviesbureau op het gebied van retail, met name professionalisering en visieontwikkeling.

Zijn voorzitterschap van de GCC krijgt met name inhoud door regelmatig met de gemeente in overleg te gaan en daarbij proactief op te treden. Niet afwachten wat er aan gemeentelijke voorstellen op je af komt maar zelf visies en strategieën ontwikkelen. Soms sta je dan tegenover de gemeente, maar doorgaans realiseren beide partijen zich dat inzet voor het 'Gronings belang' niet een zaak is van het monopoliseren van claims maar van werken in gezamenlijkheid. Natuurlijk is daarbij het ontwikkelen van visies niet een sinecure bij een 'achterban' van zelfstandige ondernemers die uiteindelijk ook hun eigen belang niet willen veronachtzamen. Met iedereen in gesprek gaan, en zichtbaar zijn op momenten dat het nodig is, kom je een heel eind.

Als voorbeeld van goed samenwerken met de gemeente noemt Bos het Fonds Ondernemend Groningen. Dit wordt gefinancierd uit de OZB. Het wordt aangewend voor planvorming, maar

ook voor zaken als feestverlichting en ijsbaan en evenementen als de Bloemenmarkt en de Winterwelvaart. De Winterwelvaart is voor Groningen wat allerlei kerstmarkten in Duitse steden zijn. Criterium voor het aanwenden van middelen uit het Fonds Ondernemend Groningen is dat het moet bijdragen aan het functioneren van de binnenstad als geheel, en daarbij ook het 'vermarkten' van Groningen dient: waarmee kun je je onderscheiden? Wat maakt je aantrekkelijk?

De *retailagenda* van Kamp

In de inleiding was sprake van de zogenaamde *retailagenda* van minister Kamp. Een beleidsstuk waarvan je, afgaande op de begeleidende brieven, verwacht dat het een oplossing biedt voor de sanering van het overschot aan winkelruimte. Maar niets daarvan. Het is een document (in uitvoering) dat op allerlei manieren wil bijdragen aan wat heet een 'toekomstbestendige retail'. En die manieren zijn vele (gaat u er maar even voor zitten!): gemeentelijke ondersteuning, stimuleren van lokale samenwerking voor toekomstgerichte winkelstraten, regierol bij provincies, proeftuinen, flexibiliteit in de vastgoedmarkt, efficiënte logistiek, investeren in mensen, mensen meenemen, omnichannel vaardigheden ontwikkelen, Europese kansen pakken, export ontwikkelen door inspiratie en innovatie, Nederland als internationale winkelbestemming ontwikkelen, veiliger en slimmer online kopen, nieuwe concepten in de binnenstad bevorderen, verlichte regels, regeldruk verminderen, financiering voor het mkb, gedeelde kennis als voorwaarde voor besluitvorming, bundeling van private en publieke partijen voor implementatie, het is een heel arsenaal dat in het geding gebracht wordt. Maar middelen voor een sanering van het overschot aan winkelvloeroppervlak worden niet genoemd.

Groningen

In de brief van Kamp van oktober 2016 wordt gemeld dat 84 deals zijn gesloten waarbij 119 gemeenten zijn betrokken. Daaronder ook Groningen. De Groninger *retailagenda* is neergelegd in een brochure van de GCC waarin marktdeskundigen hun licht laten schijnen over verwachte ontwikkelingen. Opmerkingen die gemaakt worden: het belang van locatie; onderscheid je van de rest; internetinkopen en kopen in stenen winkels is niet een zaak van of-of; voer een samenhangend beleid in stedelijke centra. Berend Ziengs, voorzitter commissie detailhandel GCC, memoreert dat in Groningen al veel zaken die Kamp op de agenda heeft staan, in uitvoering zijn. Zaken die hij nog noemt als urgent zijn het aanstellen van een 'retailburgemeester' als onafhankelijke trekker in het transitieproces tussen gemeente, vastgoedeigenaren en ondernemers. Verder noemt hij ook begeleiding bij mogelijke bedrijfsbeëindiging, of juist bij een bedrijfsprofileringsscan voor het benutten van kansen in de toekomst. "Ook nieuwe tools als verhuissubsidies, leegstandsverordening en stimuleringsmaatregelen zullen hun intrede doen". Dat klinkt al met al een stuk concreter dan wat Kamp in zijn *retailagenda* schrijft. Het document

eindigt met een *retail navigation system* waarin onder auspiciën van een stuurgroep drie pijlers worden onderscheiden: fysiek, ondernemerschap en marketing. Een heel wat duidelijker presentatie dan het nogal opgeblazen stuk van EZ.

Bos benadrukt dat Groningen, althans de binnenstad, niet een bovenmatige leegstand kent: 5 %, wat als normale 'frictieleegstand' mag gelden. Wil je de binnenstad aantrekkelijk houden dan moet je niet alleen met 'vertrouwde' partners daaraan werken maar ook met instellingen als het Groninger museum. Dat is bijvoorbeeld al gebeurd bij de tentoonstelling van David Bowie. Je moet de binnenstad eigenlijk als één groot warenhuis zien – hier spreekt de ex-V&D manager – waarbij alle onderdelen en participanten bijdragen tot de uiteindelijke kwaliteit. "Centraal staat dat de binnenstad gastvrij is. Dat betekent ook voldoende openbaar toegankelijke toiletten, goede entrees, ook voor rolstoelers en anderen die minder goed ter been zijn".

Over de verhouding van de stad met de regionale centra eromheen wil hij wel kwijt dat Groningen gebaat is bij een achterland waarin het prettig wonen is – dat komt ook de Groninger binnen-

stad ten goede. "Laat het ommeland niet tot een woestijn verworden waaruit iedereen wegtrekt. Dus hou dan ook de regionale voorzieningen in de centrumplaatsen op peil. En wees niet zo onverstandig bij Assen een factory outletcentrum te stichten. Batavia doet het goed dankzij de ligging in het midden van het land, Roermond doet het prima omdat het ook een beroep doet op een dichtbevolkt nabij Duits achterland, maar in Noord Nederland met zijn anderhalf miljoen inwoners is het vragen om problemen. Door de afstand tot het centrum zal de Asser binnenstad (zoals in Roermond wel het geval is) er niet van profiteren, integendeel". In de Asser binnenstad staat nu 29 % van de vierkante meters leeg! (Trouw 14 januari 2017). "Weliswaar is het outletproject nu ingetrokken, maar er blijft de dreiging van ontwikkeling van detailhandel bij het TT-gebied dat als vrijetijdsgebied zou moeten worden ontwikkeld. Daar zou immers op een sneaky wijze ook detailhandel zo maar binnen kunnen sluipen".

"Van belang in het *retailand-schap* – maar daar niet alleen – is dat sommige dingen zich moeilijk laten sturen. De groei en bloei van de route Westerhaven-Vismarkt heeft een enorme boost ondergaan van de vestiging van Primark. Ook de Ebbingestraat en –kwartier zitten in de lift, al zou de Oude Ebbingestraat nog wel beter kunnen. Mogelijk zal ook de nieuwe binnenstadsnota zijn sporen nog na kunnen laten, als ook de bussen de stad uit gaan. De Oosterstraat is wel een beetje een zorgenkindje, al zijn er tekenen van herstel zichtbaar sinds de plannen van de tram zijn afgeblazen. Dus je kunt wel van alles willen, maar je bent ook afhankelijk van de initiatieven van anderen. Dat is eigenlijk de essentie van visie- en strategieontwikkeling: je verstaan met een dynamische omgeving".

Een nieuw bestemmingsplan voor het gebied van het Hoofdstation

Het stationsgebied is een belangrijk stukje stad. In de beleidsretoriek van de gemeente is het gebied één van de dynamo's van de stad. Daarmee wordt bedoeld dat het één van de dragers is van de stedelijke en regionale economie. Nieuwe ontwikkelingen in het railverkeer en toenemende passagiersstromen van 35 000 nu naar 45 000 personen per dag in 2030 vragen om verandering van het Hoofdstation en omgeving. Al enkele malen hebben we in het Vriendenbulletin over de plannen geschreven en van ons commentaar voorzien. We kregen enkele ambitie-documenten (Mooi en Mooi extra over de mogelijke

vormgeving van de veranderingen onder ogen 1) alsook een voorontwerp bestemmingsplan en een ontwerp bestemmingsplan. Zowel over het voorontwerp als over het ontwerp hebben we een zienswijze bij B en W ingediend 2). Op 30 november jl. heeft de raad het bestemmingsplan in definitieve versie vastgesteld.

In deze bijdrage geef ik een korte samenvatting van de belangrijkste veranderingen in het stationsgebied zoals die mogelijk zullen worden gemaakt door het bestemmingsplan. Als een eventueel beroep bij de Raad van State tegen het door de gemeenteraad vastgestelde plan geen roet in het eten gooit kunnen de ontwerpers aan de slag. Ze kunnen zich daarbij laten inspireren door de beide ambitiedocumenten, gewijd aan de vormgeving van het project. Waar in deze ontwerpfase over zal worden beslist is of het station één grote overkapping krijgt met handhaving van de bestaande kappen die om monumentale redenen moeten worden bewaard. Die ene overkapping is in ieder geval mogelijk bij het nu vastgestelde bestemmingsplan want daarin valt te lezen dat de kap tot een hoogte van 18m mag worden opgetrokken.

Belangrijke veranderingen

Het retorische begrip dat de gemeente hanteert om de plannen te beschrijven is het woord *doorkoppelen*. In de eerste plaats wordt de term toegepast op de regionale spoorlijnen van Groningen. Groningen wordt voor deze lijnen

vanaf 2021 kopstation af. De treinen kunnen doorlopen van bijvoorbeeld Harlingen naar Nieuweschans, de bestaande lijnen worden *doorgekoppeld*. Gevolg is dat de huidige perrons 1 en 2 zullen worden omgebouwd tot een *perronplein* dat ruime mogelijkheden biedt voor vestiging van detailhandel en horecavoorzieningen. In aansluiting op het huidige perron 1 in westelijke richting van het stationsgebouw komt er plaats voor de *kiss and ride* functie en voor een taxistandplaats.

Er komt een vierde perron voor de treinen naar het zuiden en als vijfde perron een busperron. Een ondergrondse passage die langs de as van de stationshal wordt aangelegd en voor de deuren van de hal zal opduiken maakt een snelle overstap mogelijk. Het bestemmingsplan noemt dit de *doorkoppeling* tussen de treinverbindingen die op de verschillende perrons aankomen en tussen deze verbindingen en de buslijnen.

Dan zal er worden *doorgekoppeld* tussen de Rivierenbuurt, gelegen ten zuiden van de stad en de binnenstad. Daarmee heeft het gemeentebestuur voor ogen dat er in de tunnel die dient voor de passage naar de perrons ook ruimte gereserveerd zal worden voor fietsers en voetgangers tussen Rivierenbuurt en binnenstad die via de ruimte onder het Stadsbalkon de tunnel zullen bereiken.

Door de aankoop op 15 juli 2016 van het terrein van Post NL, grenzend aan het emplacement, wordt het mogelijk een korte bustunnel aan te leggen waardoor de bussen van de weg langs het Verbindingskanaal het busperron kunnen bereiken. Daar komt een zestal haltes. Wellicht wordt het hele busstation van de noordzijde naar de zuidzijde verplaatst. Het vernieuwde station zal ook naar de zuidzijde een mooie entree krijgen die uitkomt op een indrukwekkend plein, althans volgens de schetsen van de ambitiedocumenten.

Zienswijzen

We hebben in onze zienswijzen kanttekeningen gemaakt bij enkele uitwerkingen in de bestemmingsplannen.

Van de fraaie *stationshal* maken de reizigers nu maar weinig gebruik. Daarmee missen ze de glorieuze entree tot de stad. De gemeente koestert de verwachting dat de stroom van reizigers die in de toekomst via de ondergrondse passage het perronplein opstroomt, recht tegenover zijn ingang, wel van de stationshal gebruik zullen gaan maken. Wij willen dat graag geloven maar zo lang het stadsbalkon op weg naar de Werkmanbrug moet worden beklommen verwachten wij dat nog velen via de flanken het station zullen verlaten. Vandaar dat wij in onze zienswijze op het voorontwerp er op hebben aangedrongen de fietsenstalling te verdiepen zodat het stadsbalkon kan verdwijnen. De reactie van de gemeente was negatief: de operatie zou teveel geld kosten.

In onze zienswijze op het ontwerp bestemmingsplan hebben we als next best oplossing er voor gepleit dat vanaf de hoogte van het stadsbalkon een wandelbrug naar de Werkmanbrug wordt aangelegd over een verdiepte weg langs het Verbindingskanaal heen. Dat lijkt ons beter dan de op- en neergaande route die het gemeentebestuur in gedachten heeft. De reactie is dat de gemeente nog aan de slag moet met een ruimtelijk plan voor de noordzijde van het Hoofdstation en onze aanbeveling daarin zal meenemen.

In het voorontwerp bestemmingsplan werd toegestaan dat bepaalde vormen van detailhandel en horeca zich mochten vestigen in de stationshal. In onze zienswijze pleitten we er voor deze functie te verwijderen om de doorstroming van de reizigers niet te hinderen en de monumentaliteit

van de hal niet aan te tasten. De gemeente heeft ons gelijk gegeven: de functie is uit de verbeelding verwijderd en er komen geen kiosken in de hal. De reizigers schrijft de gemeente, moet de stationshal kunnen beleven.

Door de grotere reizigersstroom zijn aanpassingen in de *deurwand van de stationshal* naar de perrons nodig, aldus het ontwerp. De deuren gaan momenteel te langzaam open en dicht. Voor zover het gaat om een beter mechaniek is daar geen bezwaar tegen. In onze zienswijze verzetten we ons echter tegen veranderingen in het aanzien van de wand. Het is niet duidelijk of de aanpassingen het aanzien zullen aantasten. Temeer omdat de gemeente een extra doorloop wil maken in de wand. "Uiteraard met respect voor het monument", heet het.

We hebben gepleit voor een sobere toerusting van het stationcomplex met *detailhandels- en horeca-functies*. In de voorontwerp-fase drong het spoorbedrijf er op aan de ruimte voor de detail en horecafuncties te vergroten. Zo moest aan de kiosken op de perrons in plaats van 25m² een grootte worden toegestaan van 40m². Aan de verlangens werd door de gemeente voldaan zonder dat werd toegelicht waarom men zich had laten overtuigen. Op onze vraag deze keuze toe te lichten is in het tweede reactierapport geen antwoord ontvangen. Zoals hiervoor al meegedeeld is voor detailhandel en horeca in het definitieve ontwerp bestemmingsplan geen plaats meer in de stationshal. Op de verbeelding is aangegeven dat deze functies nu in de beide vleugels van het hoofdgebouw een plaats kunnen krijgen. Vervolgens komt op het perron eiland 650m² en aan de zuidzijde in de tunnel 500m² beschikbaar voor de detailhandel en de horeca. En dan is er de mogelijkheid op de perrons kiosken van maximaal 40m² te plaatsen. De groei in oppervlakte voor de de-

tail- en horecafunctie in verhouding tot de huidige situatie zit vooral bij de nieuwe zuidzijde van het station en valt in zoverre te billijken dat het aantal passagiers zal toenemen. Overigens hebben we de indruk dat de totale beschikbare ruimte voor de detailhandel en voor de horeca bij vergelijking van de verbeelding van voorontwerp naar ontwerpbestemmingsplan is toegenomen. De gemeente bezweert dat deze functies niet in concurrentie zullen treden met dezelfde functies in de winkelstraten zoals we beweerden in onze zienswijze. Nu zal dat afhankelijk zijn van de aard van de detailhandel. In een van de ambitiedocumenten valt te lezen dat winkeltjes in Groningse snuisterijen zo prettig zouden zijn voor de toeristische reizigers. Een dergelijke handel hoort in de binnenstad en moet niet naar het station worden verplaatst.

- 1) Vriendenbulletin april 2016, het nieuwe Hoofdstation, een belangrijk project (pg 4); Zienswijze van de Vrienden op het voorontwerp bestemmingsplan Stationsgebied (pg 5, 6); Het beeld van het nieuwe stationsgebied (pg 7, 8)
- 2) Vriendenbulletin september 2016 Het hoofdstation (pg 7)

Wonen in Groningen

Op 30 oktober 2014 stuurt het college een notitie naar de gemeenteraad, getiteld 'Uitgangspunten actualisatie woonvisie'. De wethouder probeert niet alleen de gemeenteraad bij de discussie over de gewenste woonvisie van de stad te betrekken. Er wordt een speciale website gelanceerd die de burgers in de gelegenheid stelt met de gemeente in gesprek te komen over haar toekomstig woonbeleid. Sindsdien storten de stadjes hun ellende over de gemeente uit: over de studentenhuisvesting, de projectontwikkelaars, de geparkeerde fietsen, de optoppingen en de hoge huren. Op 24 juni 2015 wordt de discussie afgesloten met de vaststelling in de gemeenteraad van het document 'Woonvisie, wonen in de stad'.

De visie moet vervolgens omgezet in beleid, te beginnen met het veranderen van een aantal regels van de bestemmingsplannen van een zestiental stadswijken: van de binnenstad en van de om de binnenstad gelegen schilwijken. Ruwweg gaat het dan om de stad zoals die er ruimtelijk omstreeks 1945 bij lag. De voorstellen zijn neergelegd in de vorm van een facetbestemmingsplan, het bestemmingsplan *herziening bestemmingsregels wonen*. Voor alle schilwijken worden de regels op gelijke wijze aangepast; voor het bestemmingsplan van de binnenstad worden geringere wijzigingen aangebracht want zo heet het, het binnenstadsplan kent qua bouwmogelijkheden een *afgewogen systeem waarbij de planologische ruimte is bepaald*. In al deze wijken gaat het om hetzelfde brandende probleem. Dat van de jongerenhuisvesting. Teveel jongeren zoeken huisvesting in deze wijken waardoor een evenwichtige samenstelling van de bevolking

teloort, het straatbeeld door optoppingen verstoord wordt en uitbreidingen aan de achterzijde van de huizen het woongenot van de buren teniet doet. Of zoals in de toelichting op het facetbestemmingsplan staat *de uitbreiding van de panden gaat ten koste van de ruimtelijke kwaliteit en de leefbaarheid*. De ontwikkelingen die tot deze situatie geleid hebben staan in de toelichting uitstekend beschreven. Jammer is alleen dat de gemeente deze analyse nu pas op schrijft. Vijf jaar terug was al waar te nemen wat door de gemeente nu pas gezien wordt, althans onder woorden gebracht. Als we in het verleden de gemeente er op wezen dat de voorgestelde bestemmingsplannen te ruimtegevend waren en voor het aanzien van de stad en voor de bevolking kwalijke gevolgen hadden werd de kritiek altijd weggevoerd: de stad mocht niet op slot gezet heette het dan. Men vreesde een gebrek aan dynamiek.

Maatregelen

Nieuwe regels beogen een betere sturing te geven aan de alsmaar uitdijende kamerverhuur in de oudere stadswijken. De 15% regel die is ingevoerd om te verhinderen dat teveel huizen worden verhuurd ten behoeve van de jongerenhuisvesting blijkt in de praktijk moeilijk te handhaven. Striktere regels waaronder de toepassing van een omgevingstoets door de gemeente als de eigenaar een woning voor kamerverhuur wil benutten moeten de gemeente meer grip op de ontwikkeling geven. Tevens worden de bouwmogelijkheden beperkt. Een nieuwe maatvoering in de bouw- en dakhoogte van de huizen moet het bouwen van extra woonlagen tegen gaan. De afwijkingsbe-

voegdheid van het college waardoor panden tot 4 meter boven de norm uit het bestemmingsplan kunnen worden opgehoogd vervalt, een bevoegdheid waar in de praktijk bijna altijd gebruik van werd gemaakt. Woningen moeten tenminste een gebruiksoppervlakte van 50 m² bezitten. Deze bepaling voorkomt dat huizen in kleinere wooneenheden worden opgesplitst. De bepaling veronderstelt dat woningen met minimaal deze oppervlakte financieel niet bereikbaar zullen zijn voor studenten. Ook de mogelijkheden tot uitbreiding vanaf de achtergevels worden ingeperkt. Overigens worden voor de jongerenhuisvesting ook positieve mogelijkheden geopend. In plaats van onzelfstandige kamers beogen jongeren zelfstandige wooneenheden. Gestreefd wordt dan ook naar omzetting van onzelfstandige kamerverhuur naar zelfstandige kamers met eigen voorzieningen. Nieuwbouw voor jongeren zal worden versneld.

Zienswijzen

Op het ontwerp facetbestemmingsplan *herziening bestemmingsregels wonen* zijn door diverse buurtverenigingen zienswijzen ingediend. Ik noem die van het A-kwartier, Binnenstad-Oost, Hortusbuurt en Schilderswijk. De zienswijze van het *Platform Cultureel Erfgoed* die mede namens de *Vrienden van de Stad* is geschreven door ons bestuurslid Tineke Vooy is in onze kolommen afgedrukt. De platformconstructie bevorderde onderling overleg tussen de buurten en de organisaties en afstemming van de reacties. In al de zienswijzen is een zekere opluchting te bespeuren dat er eindelijk planologisch door de gemeente wordt ingegrepen in de leefbaarheid bedreigende ontwikkelingen. Wel leeft de vraag of de voorgestelde maatregelen het tij echt zullen doen keren. Wat bijvoorbeeld als de woningen van tenminste 50m² wel bereikbaar zullen blijven voor studenten.

Zienswijze van het Platform Cultureel Erfgoed Groningen betreffende het bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels wonen

Het Platform Cultureel erfgoed Groningen, waarbij zijn aangesloten de Stichting Vrienden van de stad Groningen, de erfgoedvereniging Bond Heemschut, de buurtvereniging A-kwartier, de bewonersvereniging Binnenstad-Oost en de bewonersorganisatie Hortus-Ebbinge, heeft veel waardering voor het bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels wonen. Het bestemmingsplan is bedoeld om de groei van de kamerverhuur in de oude wijken te beperken. Vooral in de binnenstad en de schilwijken is deze groei het sterkst. In de schilwijken wordt volgens de Toelichting bij dit bestemmingsplan gewerkt met een maatwerkbenadering op

pandniveau. De bouwhoogte op de verbeeldingen wordt verlaagd tot de bestaande hoogte of volgens de volgende indeling: 4 m voor één bouwlaag, 7 m voor twee bouwlagen, 10,5 voor drie lagen en 13 m voor vier bouwlagen. Optoppingen worden zo onmogelijk.

Bouwhoogte en kwaliteit van de binnenstad en de schilwijken

De maatwerkbenadering wordt niet toegepast in de binnenstad, waar de kamerverhuur juist het snelst is toegenomen. Hier biedt het bestemmingsplan alleen maatregelen tegen uitbreiding van kamerverhuur, maar geen maatwerk voor de bouwhoogten,

omdat volgens de Toelichting de binnenstad voor maatvoering en bouw mogelijkheden op binnenterreinen "een afgewogen systeem kent, waarbij de planologische ruimte is bepaald." (p.15, Uitgangspunten)

In het bestemmingsplan voor de binnenstad (22 juni 2016) is voor de bouwhoogte uitgegaan van de gemiddelde hoogte per straat. Dit gemiddelde werd naar boven afgerond. Hierdoor staan in straten met gebouwen die sterk in hoogte verschillen veel huizen met twee bouwlagen en een dak met een bouwhoogte van ongeveer 10 tot 11 m, die volgens de Verbeelding tot een bouwhoogte van 15 m kunnen worden opgetopt. Met de afwijkingsbevoegdheid van 1 m kan dit 16 m worden. Dergelijke huizen staan bijvoorbeeld aan de Reitdiepskade, de Lage der A, in de Schoolholm, de Folkingestraat, de Haddingestraat, de Pelsterstraat. Onder deze panden zijn veel studentenpanden.

Nu het optoppen in de schilwijken moeilijker wordt, ontstaat het gevaar dat projectontwikkelaars ge-

Schoolholm 30

Haddingestraat 3

bruik gaan maken van de optopmogelijkheden in de binnenstad. Eigenaren van studentenpanden zullen deze ruimte voor optopping gebruiken om meer studenten in hun panden te kunnen huisvesten. Door deze ontwikkeling zal de ruimtelijke kwaliteit van de bin-

mogelijkheden hier worden beperkt door de toegestane bouwhoogte in overeenstemming te brengen met de bestaande hoogte en in de binnenstad maatwerk te leveren.

Niet alleen in de binnenstad is de maximale bouwhoogte niet aangepast. Ook in het Ebbingekwartier, dat onder de schilwijken valt,

hanteerbaar. Kunnen dergelijke kaarten alsnog worden verschaft?

2. De speciale bouwaanwijzing - 2 (op de Verbeelding sba-2) geeft geen informatie over de hoogte van de bebouwing en het oppervlak van de woningen. Wij verzoeken deze sba-2 aanduiding te schrappen

. . . in de zeer gewaardeerde historische binnenstad het optoppen wordt toegelaten terwijl het in schilwijken onmogelijk wordt gemaakt?

nenstad verslechteren. Bovendien is het mogelijk dat bestaande studentenpanden van ongeveer 10 m hoog geheel worden vervangen door nieuwe studentenpanden van 16 m hoog. Het karakter van smalle straten wordt minder aantrekkelijk, wanneer de variatie verdwijnt en de straat wordt omzoomd door 15 tot 16 m hoge gevels van goedkoop gebouwde of opgetopte panden. Het is daarom in het belang van de door velen gewaardeerde kwaliteit van de binnenstad dat de optop-

is dit het geval. Daardoor kunnen ook hier huiseigenaren gebruik maken van optoppingen om ruimte te creëren voor studenten-huisvesting wat zal leiden tot verrommeling van de buurt.

Dit bestemmingsplan gaat niet alleen over woonkwaliteit, maar eveneens over ruimtelijke kwaliteit en stedenbouwkundige kwaliteit. Het verbaast ons daarom dat de binnenstad niet is meegenomen in de maatwerkbenadering. Het kan toch niet zo zijn dat in de zeer gewaardeerde historische binnenstad het optoppen wordt toegelaten terwijl het in schilwijken onmogelijk wordt gemaakt?

Ook is niet duidelijk waarom in het Ebbingekwartier de bouwhoogten niet zijn aangepast.

Vragen en opmerkingen.

Het platform Cultureel erfgoed Groningen heeft een aantal vragen over onduidelijkheden in het bestemmingsplan. Daarover wil het in overleg treden.

Het betreft:

1. De aaneenschakeling van 21 verbeeldingen bij het bestemmingsplan is gebruiksonvriendelijk, ook door de vele overlappingen. Kaarten per wijk of stadsdeel die apart geopend kunnen worden zijn wel goed

omdat bouwplannen die op het moment van de aanvraag voldoen aan het dan geldende bestemmingsplan en voorbereidingsbesluit ook zonder een sba - 2 aanduiding verleend kunnen worden. Wanneer echter de aanduiding sba - 2 gehandhaafd blijft, dient bij de sba -2 aanduiding ook informatie beschikbaar te zijn over de maximale hoogte van de bebouwing en de grootte van het oppervlak van de woningen.

3. Op p. 19 van de Toelichting onder het kopje Aanpassing regels staat: "de in 15 plannen opgenomen afwijkingsbevoegdheid voor extra bouwhoogte (veelal 4 meter) wordt geschrapt. Optoppingen of dakopbouwen kunnen slechts nog worden vergund na een omgevingstoets en via een buitenplanse Waboprocedure. Deze bevoegdheid blijft wel bestaan voor de binnenstad. De vraag is: welke bevoegdheid blijft gelden voor de binnenstad? De afwijkingsbevoegdheid voor extra bouwhoogte van 4 m? In het bestemmingsplan Binnenstad wordt deze afwijkingsbevoegdheid niet vermeld.

Paul Meurs: "Je moet samen op zoek naar wat in de stad haar kwaliteit kan ondersteunen."

Paul Meurs

"Je hebt steden die de aanwezigheid van erfgoed maar een hinderlijke zaak vinden en een radicale moderne aanpak kiezen en behoudzuchtige steden die zich heel veel gelegen laten liggen aan hun erfgoed. Gemeenten hebben in dezen enige vrijheid", zegt Paul Meurs die van de gemeente Groningen de opdracht heeft om de nieuwe gemeentelijke erfgoednota te schrijven.

Meurs: "Ik ben nieuw in Groningen en heb met groepen Groningers gepraat om kennis

van de stad op te doen. Wat ik aantref is een combinatie van beide houdingen tegenover erfgoed: Groningen is een chauvinistische stad met bewoners die veel liefde voor hun stad koesteren en aan de andere kant kun je een overtrokken "alles moet kunnen" houding aantreffen." De Vrienden hebben hem uitgenodigd voor een lezing over erfgoed en Stad en ik interview hem voor de 'voorbeschuiving' in ons Bulletin. Meurs ontvangt me op Vennebroek, het landgoed aan de boorden van het Friescheveen waar hij sinds twee jaar met zijn gezin woont en werkt.

Het is medio januari en op deze vorstige ochtend heb ik vanuit de serre van het grote huis een prachtig uitzicht op de berijpte bomen van het landgoed.

Loopbaan

Meurs heeft restauratiearchitectuur gestudeerd bij de Delftse hoogleraar Temminck Grol, te Groningen bekend van de restauratie van Kanterhuis en Gothisch huis, de panden waar het Scheepvaartmuseum in 1980 gevestigd werd. Na zijn afstuderen raakt hij betrokken bij projecten te Brazilië en prpmoveert hij aan de Vrije Universi-

teit te Amsterdam bij Auke van der Woud over de modernisering van de Nederlandse binnensteden tot 1940. Hij stuit op dilemma's over vernieuwen en bouwen in onze binnensteden die ook nu nog gelden. Ik ben benieuwd of hij ook over Groningen heeft geschreven. "Groningen kwam nauwelijks aan bod in de landelijke discussie over vernieuwing en behoud", zegt Meurs. "Veel van de veranderingen kwamen ook pas na de oorlog op gang toen een belangrijk deel van de Grote Markt was vernietigd. Discussies die al voor de oorlog hadden gewoed, bijvoorbeeld over de verkeerssituatie, leidden tot een wat overmatige naoorlogse reactie, in Groningen maar vooral in Rotterdam waar het beknopte Hofplein van voor de oorlog veranderde in een heel grote publieke ruimte."

Meurs vormt samen met Marinke Steenhuis de directie van SteenhuisMeurs, een onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van cultuurhistorie waar zowel architecten als architectuurhistorici werken. Het bureau is in het Groothandelsgebouw te Rotterdam gevestigd. Sinds twee jaar is Vennebroek de tweede plaats van vestiging van het kantoor.

Werk en opdrachtgevers

“We hebben samen met het Belgische bureau *Karvansera* vier jaar lang gewerkt aan de nominatie van *Veenhuizen* voor de werelderfgoedlijst van Unesco. Vorige week is de aanvraag ingeleverd te Parijs, een voorbeeld van het werk dat we doen.

We hebben gemeenten, woningbouwcoöperaties en particuliere ontwikkelaars tot klant.

laten gaan. Daarmee bepalen de overheden alles tot in detail, ook op het gebied van de welstand. Met de afbraak van de verzorgingsstaat is dit veranderd. Burgers wordt meer de vrijheid gegeven om hun eigen zaken aan te pakken. Er wordt nu uitgegaan van het goede in de mens. Tenzij er een hoger belang is dat regeling door de overheid vergt. De zaken zijn dus omgekeerd aan de gang van zaken in het verleden. De gemeente heeft zelf de

gens conclusies trekken willen we wel dat iedereen zich in die keuzes herkent. We moeten zo’n verhaal maken dat we onze keuze kunnen uitleggen.”

Groningen

“Als het gaat over de optopingen krijg ik wel eens het gevoel dat men vindt dat het gemeentebestuur te ver is gegaan. Dat proef ik heel sterk bij de Raad”. Ik vertel Meurs dat als we pleitten voor geringere bouwhoogtes in nieuwe bestemmingsplannen we altijd

Burgers wordt meer de vrijheid gegeven om hun eigen zaken aan te pakken.

Voor de gemeenten maken we kaders waarbinnen ontwikkeld kan worden. Het gaat ons om de essentie van de plek die wordt ontwikkeld te vinden. Dan kun je vervolgens de ruimte voor verandering en verbetering aangeven. Voor de projectontwikkelaar proberen we zijn ambities te vertalen in iets dat past bij de plek waar hij gaat bouwen. We proberen een brug te slaan tussen de belangen van de ontwikkelaars en monumentenzorg. Bij de verschillende partijen is nogal eens sprake van koudwatervrees en van misverstanden. Wij maken een afwegingskader voor de discussie tussen de veranderaars en de op behoud gerichte participanten zodat de discussie niet uit de hand loopt.”

De planningscultuur

“We komen uit een tijd dat de planning van de overheid een dwingend karakter had. De overheid wilde de regie over de ruimte en de samenhang in de ontwikkeling niet verloren

ruimte om de burgers in meer of mindere mate te faciliteren. De gemeente kan een rangorde aanbrenge in waar zij streng in wil zijn en waar veel meer aan de burger wordt overgelaten. In de binnenstad of langs een belangrijke doorgaande weg waar veel mensen doorheen trekken en die als het ware van iedereen zijn zal de gemeente er eerder voor kiezen om streng te zijn in de regelgeving terwijl in de zijstraten veel meer aan burgers zal worden overgelaten.”

De buurt

“De gemeente kan de buurt betrekken bij beslissingen over het aanwezige erfgoed. Geven wij uitvoering aan zo’n project dan zullen we goed luisteren naar de verschillende partijen, naar de bewoners en naar de experts. Wat is vanuit het perspectief van de burgers belangrijk en wat volgens historici, architecten en architectuurhistorici. Als wij in de rol van neutrale partij op grond van ons specialisme vervol-

van de ambtenaren kregen te horen dat de stad niet op slot moest. Alsof wij dat beoogden! Meurs: “Je moet uit de sfeer van polarisatie komen en samen op zoek naar wat in de stad haar kwaliteit kan ondersteunen. Erfgoed kan in dezen een belangrijke rol spelen en draagt bij aan haar economische kwaliteit. Wat ik een grote kwaliteit van Groningen vind is dat grote instituties als de universiteit en het UMCG in de binnenstad zijn gebleven. Consequentie is wel dat je een vernieuwing tot stand moet brengen die past bij schaal en ruimtelijke gegevenheden van de stad.

Ik heb overigens de indruk dat het ambtelijk apparaat een omslag heeft gemaakt van bulldozer denken naar een meer gebalanceerde afweging van de belangen om kwaliteiten te behouden en vernieuwing in te passen.”

De Bewonersorganisatie Beijum

De wijk

Na de oplevering van de eerste woningen in 1978 is Beijum uitgegroeid tot de grootste multiculturele wijk in de stad. De wijk telt bijna 13.000 inwoners (in de begintijd met veel kleine kinderen 16.000), verdeeld over 42 woonerven, de heerden. Beijum werd gebouwd voor gezinnen met opgroeiende kinderen om de leegloop door suburbanisatie van de stad Groningen in de jaren '70 tegen te gaan. De wijk moest aantrekkelijk worden voor de toen uit de stad wegtrekkende midden-groepen. Daarom kwam in Beijum een grote variatie aan woningtypen in verschillende prijsklassen, ontworpen door vele architecten. Woningbouwverenigingen werden min of meer gedwongen koopwoningen te bouwen. Om qua woonomgeving te concurreren met suburbane dorpen werd Beijum niet opgespoten maar werd het oorspronkelijke landschap zoveel mogelijk in de wijk gehandhaafd en kreeg de bebouwing een 'dorps' karakter.

Hoogbouw was en is verboden. Elke heerd grenst daarbij aan een groene rand van de wijk of aan het centrale wijkpark, de Groene Long, die van oost naar west midden door de wijk loopt. Beijum is de groenste wijk van de stad. Beijum is, wat in het planologenjargon wordt genoemd, een echte bloemkoolwijk met woonerven en een soort (volgens sommigen) 'opgelegde' gezelligheid, ook wel nieuwe truttigheid genoemd die een reactie was op het rechttoe-rechtaan bouwen van de jaren daarvoor.

De bewoners van Beijum zelf zijn erg tevreden met hun wijk, de woonsatisfactie scoort jaar na jaar hoog. In geen enkele Groninger wijk is het verschil groter tussen wat 'men' vindt van Beijum en wat de bewoners er zelf van vinden.

De wijk kent niet 1 maar 2 winkelcentra – een overblijfsel van het idee van toen om de buurtwinkel nieuw leven in te blazen – , heeft (nu te) veel basisscholen, een gezondheidscentrum, een sporthal

en een bibliotheek. Tijdens de bouw stortte de woningmarkt in. Huizen bleven onverkocht, werden huurhuis of werden door woningbouwverenigingen die geld nodig hadden fors onder de oorspronkelijke prijs verkocht. Mensen die een huurhuis zochten 'moesten' naar Beijum. De laatste delen van Beijum, eigenlijk de 'gouden' zuidoost rand, werden veel soberder uitgevoerd. Zo kreeg de wijk een slechte naam. Toen de economie weer groeide in de jaren '90 werden veel huizen alsnog verkocht, maar bleken ze niet luxueus genoeg meer voor de oorspronkelijke doelgroep.

De Bewonersorganisatie en wat er op volgde

De Bewoners Organisatie Beijum is door bewoners opgericht en is de door de gemeente erkende bewonersorganisatie van Beijum. Ik spreek met Rein van der Velde en Naomi Rumaloiné respectievelijk voorzitter en penningmeester sinds maart 2015 over de wijk en de bewonersorganisatie.

De bewonersorganisatie is een vereniging waar inwoners van Beijum lid van kunnen worden. Het lidmaatschap is gratis. Het heeft een gekozen bestuur dat verantwoording aflegt. Er zijn twee werkgroepen: *Groen en Grijs*, die zich bezig houdt met inrichting, gebruik, beheer en onderhoud van de woonomgeving in de wijk, en *Verkeer*. Vanouds heeft de organisatie zich veel en profes-

Impressie van het waterdeel van de 'Groene Long'

sioneel bezig gehouden met inspraak op het terrein van de fysieke en in sociale leefbaarheid in de wijk, bijvoorbeeld met bestemmingsplannen, met bus- en andere verbindingen met de binnenstad en met dreigende studentenhuisvesting.

Misschien heeft de gepassioneerde en dossierkennis van (nu oud-) bestuurders zich tegen hen gekeerd want enthousiastelingen met nieuwe – soms waren het inderdaad oude – ideeën voelden zich onvoldoende gehoord. Persoonlijke tegenstellingen speelden ook een rol. Bovendien hebben veel mensen tegenwoordig geen zin om bestuurs- of werkgroep lid te worden om op deze manier hun ideeën over de wijk te realiseren. Men wil spontaan aan de gang met een goed idee. Zo ontstond bijvoorbeeld de *sociale long*^{*}, een burgerinitiatief van een losse groep jonge mensen gestart met een initiatief voor een speeltuin, maar nu vooral bezig met het bevorderen van de sociale cohesie in de wijk. Men organiseert

WIJteam, bewonersorganisatie en Sociale Long beraadslagen over de invulling van door opheffing van oude speelplekken vrijgekomen ruimte.

Leegstaande school

feesten en heeft in samenwerking met de Protestantse kerk een kerstpakketten actie op touw gezet. Door deze veranderende ideeën bloedde de oude bewonersorganisatie met inspraak, verloopend via bestuurlijk overleg en werkgroepen, dood. De bewonersorganisatie zat in zwaar weer en besloot haar missie/visie te veranderen van een 'klassieke' officiële wijkvertegenwoordiging met uitgebreid bestuur en veel werkgroepen naar een organisatie die vooral faciliterend is voor bewonersgroepen die met een goed idee komen en een partner is voor de gemeente bij het realiseren van de plannen van deze groepen. Een voorbeeld daarvan is het samen met het WIJteam betrekken van bewoners bij de vervanging en concentratie van de vele speelplekken in Beijum, een succes gezien de grote opkomst van vooral ook jonge nieuwe bewoners bij het project.

Met een nieuw bestuur en een nieuwe visie heeft de bewonersorganisatie de tijd van voortdurende conflicten achter zich gelaten. Niet dat hiermee alle problemen uit de wereld zijn. Voor goede initiatieven stelt de gemeente geld beschikbaar. Maar wie is bij een losse burgerinitiatief verantwoordelijk voor dit geld? Bij een bewonersvereniging is dit geregeld. Hetzelfde geldt voor de langere termijn planning van acties. Wie is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de kerstpakketten actie van volgend jaar. Een bewonersvereniging heeft doorgaans een draaiboek, een burgerinitiatief niet. Binnen de sociale long is hierover al discussie ontstaan Ook is niet goed duidelijk wat nu het werk van het WIJteam en wat van de bewonersorganisatie of van een burgerinitiatief is. En soms organiseert een burgerinitiatief spontaan iets zonder zich te informeren of die activiteit al jaren door andere groepen wordt gedaan. En dat irriteert dan weer...

Uitdagingen

De grootste zorg van de bewonersorganisatie is nu het teveel aan accommodaties in de wijk. De wijk vergrijsst, alhoewel jonge gezinnen ontdekken dat je bij de huidige overspannen woningmarkt in Beijum veel huis en een goede woonomgeving koopt voor weinig geld. Scholen krimpen. Twee openbare scholen, waarvan één een Montessorischool, moesten geforceerd fuseren. De ongelukkig uitgevoerde fusie is de ondergang van de nieuwe school geworden waarbij het compleet nieuw gebouwde gebouw, De Expeditie, nu leeg staat! Verder bezuinigt de gemeente op buurthuizen die in (voormalige) scholen zitten en concentreert wat over blijft in een nieuw te bouwen dienstengebouw, gelegen naast het in de wijk terugkerende Innersdijk verpleeghuis. Daarbij heeft Beijum genoeg aan één (goed lopend) winkelcentrum. Het idee van de buurtwinkel heeft nooit gewerkt en het tweede winkelcentrum kent een geschiedenis van veel leegstand. Die leegstand werd tegen gegaan door... invulling met gemeentelijke diensten. Maar die vertrekken juist weer. De bewonersorganisatie hoopt dat voldoende bewoners zich, georganiseerd, of minder georganiseerd, blijven bemoeien met hun wijk.

* De term *sociale long* is ontstaan als reactie op de term *groene long*. De actiegroep 'Groene long' (ondergetekende verzond die naam) ijverde voor behoud van het groene hart van Beijum. Met het succes dat men boekte bij het verzet tegen het bestemmingsplan (eerst parkeerplaatsen, later werd ook een noodvoorziening voor Antillianen in de groene long voorgesteld) in 2004, verloor de club aan urgentie en bloedde dood. De Sociale long is het burgerinitiatief dat zich op sociale cohesie richt en niet of minder op de fysieke omgeving.

Hervonden Stad 2016

Met de nieuwe uitgave van *Hervonden Stad*, aflevering 2016, wordt de lezer ingevoerd in een ander universum dan waarin hij, afgaande op mijzelf en vele anderen, dagelijks verkeert. Het maakt me jaloers op de medewerkers van de Stichting Monument en Materiaal en de gemeente Groningen die het voorrecht hebben hierin rond te stappen! Het is het universum van verholten trappen, Werra-aardewerk, en zelfs een afgeschuind gebouw waar een tram langs was gedacht die uiteindelijk een fantoom bleek te zijn.

Zoals gebruikelijk kent *Hervonden Stad* een aantal verslagen over archeologie, bouwhistorie en restauraties en een aantal langere artikelen. Bij de kortere stukjes verslaglegging, die naar hun aard 'fragmenten' zijn en daarmee model staan voor de wijze waarop het verleden zich kenbaar maakt in deze stad, komt soms de be-

hoefte op naar een beetje meer context en een verhelderend kaartje, zoals bij de onderzoekingen bij de Helperzoomtunnel. Het fragment van de Hugueninkaart (afbeelding 7) is wat al te klein om je een oordeel te vormen over de ligging van het historische Helperpad, en de interpretatie van de kleiafzettingen, mogelijk door de Cosmas-en-Damianusvloed van 1509, vraagt ook wat meer ruimtelijk kader. Ook het kaartje bij het verslag over de opgravingen op de Kempkensberg had wat mij betreft wat duidelijker gekund. Zo doet zich bijvoorbeeld de vraag voor of de ovale vorm op afbeelding 13 wellicht het DUO-gebouw is of iets anders.

Een enkele keer valt de makers van *Hervonden Stad* op een slordigheid te betrappen: op pagina 71 wordt gemeld dat de Noorderhaven tot in de 20e eeuw getijdenkende. Gelukkig blijkt de bron

waarnaar verwezen wordt, *Cultuurhistorische Verkenningen binnenstad Groningen 2014*, te spreken van het juiste jaartal 1876. Overigens, en dat terzijde, valt ook in dit onvolprezen werk wel wat op de cartografie aan te merken: het kaartje op pagina 53, de historische ontwikkeling van waterwegen kent een legenda met een niet-sluitende classificatie met als gevolg dat bijvoorbeeld de gracht bij de Grachtstraat als middeleeuws staat gekarteerd. De zorgen van een kaartenfreak, die ik nu eenmaal ben.

Van de langere artikelen (Boter en brood voor de armen, Werra-keramiek, groenteteelt in de stad Groningen ten tijde van Haubois, melkkiosken en een glas-in-loodraam van Jan van der Baan) spraken vooral de beide laatstgenoemde mij bijzonder aan. Volgens het verslag 'Wat vindt de Stad (van) erfgoed?' (november 2016) is de bekendheid met het Jaarboek *Hervonden Stad* relatief klein. Dat zou beter kunnen. Voor de in Groningen geïnteresseerde lezer is *Hervonden Stad 2016*, zoals ook de vorige edities, een *must have!*

Activiteitenagenda

Op woensdag 5 april spreekt Prof.dr.ir. Paul Meurs over

Erfgoed, hinderlijk of inspirerend?

Heerenhuis, Spilsluizen 9

Aanvang: 20.00 uur

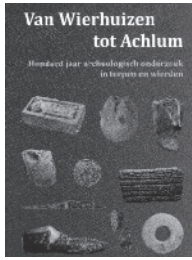
Professor Meurs is een veelgevraagd adviseur voor herbestemmingen en gebiedsontwikkeling in de bestaande stad. Hij is vanuit zijn leerstoel Restauratie en Transformatie aan de TU Delft bij het vraagstuk van de herbestemming betrokken. In 2011 verscheen zijn publicatie *Herbestemming in Nederland* waarin 25 voorbeelden staan beschreven.

Prof. Meurs geeft met dr. Marinke Steenhuis leiding aan het bureau SteenhuisMeurs, gevestigd te Rotterdam en Paterswolde. Overheden en marktpartijen zijn opdrachtgevers. SteenhuisMeurs richt zich op de praktijk van herbestemming, gebiedsontwikkeling en erfgoedbeleid. Voor de gemeente Groningen schrijft Paul Meurs de nieuwe erfgoednota.

In dit nummer is een interview met hem opgenomen.

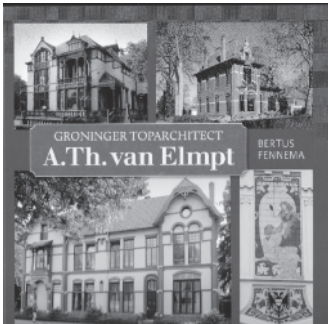
BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050-312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

Van Wierhuizen tot Achlum
Annet Nieuwhof (red.) € 25,00

De Vereniging voor Terpenonderzoek bestaat in 2016 honderd jaar. Ter gelegenheid daarvan werd het jubileumboek gepresenteerd: in deze rijk geïllustreerde uitgave wordt in veertien bijdragen een overzicht gegeven van de archeologie van het terpen- en wierdengebied van Noord-Nederland.

Groninger toparchitect A. Th. van Elmpt
Bertus Fennema € 22,50

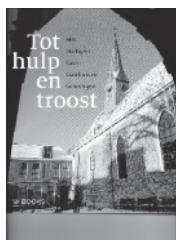
Over de Groninger architect A.Th. van Elmpt (1866-1953) was tot nu toe weinig bekend. Er is wel summier over hem en zijn werk geschreven, bijvoorbeeld over enkele spraakmakende gebouwen in de stad Groningen, zoals Huize Tavenier, de Friesch-Groningsche Hypotheekbank (nu het Van Elmpthuis) en over zijn regelmatig toegepaste art nouveau-bouwstijl. Uit onderzoek voor dit boek komt Van Elmpt tevoorschijn als een grote persoonlijkheid, die behalve als architect

ook maatschappelijk en binnen de katholieke gemeenschap actief was en veel gezag en draagvlak had.

De schilders van de Ploeg
Jikke van der Spek € 19,95

5 juni 1918. In Groningen vindt een historische vergadering plaats. Kunstenaars Jan Altink, Toon Benes, Johan Dijkstra, Willem Reinders en Jan Wiegers willen tot een samenwerking komen van Groninger artiesten. Het was Altink die de naam voorstelde: de Ploeg moest de braakliggende Groninger kunstakkers omploegen en ontginnen als het landschap zelf. Tijdens de eerste tentoonstelling in 1919 waren honderdelf werken te bewonderen van twintig exposanten. Naast de oprichters sloten rond die tijd ook andere kunstenaars zich aan bij de Ploeg: Jan Jordens, George Martens, Alida Pott en H.N. Werkman.

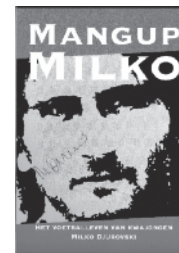

Tot hulp en troost
Ijnte Botke e.a. € 24,95

Het Heiligen Geest Gasthuis – ook wel Pelstergasthuis – is een oase van rust in de Groninger

binnenstad. Regelmatig waagt een nieuwsgierige toerist zich door één van de poorten om vervolgens te stuiten op een haast dorpse idylle.

Juist aan die passerende reizigers dankt het gasthuis zijn bestaan. Wie in de middeleeuwen door de Herepoort de stad binnen kwam, zag de brede afslag die recht naar het gasthuis voerde. Vooral pelgrims die Groningen aandeden op bedevaart naar het relik van Johannes de Doper in de Sint Maartenskerk zullen er onderdak en verpleging gevonden hebben. Een eerste vermelding dateert uit 1267.

Mangup Milko
Herman Sandman € 19,95

Al vroeg kreeg hij van z'n dorpsgenoten zijn bijnaam: Mangup Milko. Kwajongen Milko. Dat is hij altijd gebleven. De voetballer groeide op in een klein Macedonisch dorp, knokte zich met broer Bosko tussen lijmsnuivende leeftijdgenoten naar het eerste van Rode Ster Belgrado, en kwam in 1990 bij FC Groningen terecht. Hij haalde toen vanwege zijn gedrag zo'n zes keer per week de krant. Dat ging meestal niet over voetbal.

Bestuurssamenstelling

T. van der Meulen
(voorzitter)
C. J. A. Wessels,
(secretaris)
J. F. de Boer
(penningmeester)
P. J. E. Bootsma
M. L. Hintzbergen
E. M. Meisner
A. R. Rubingh
C. Slothouber
M. J. A. Vooijs
D.-A. Walsma

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

Postbus 296
9700 AG Groningen

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is opgericht in 1984.

We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde) van de stad Groningen.

We vragen aandacht voor het historisch karakter van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan meningsvorming over architectuur en openbare ruimte door middel van lezingen, debatten en excursies.

Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met andere partijen) in beleidsprocedures (overleg, zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk ruimtelijk beleid en het beleid van andere overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen als geheel en de ruimere context van de stad.

G r o e i n g a

